

Bob Dylan (1): Zijn religieus taalgebruik

'He not busy being born is busy dying' – *'Hij die niet bezig is met geboren te worden, is bezig te sterven.'* Een regel uit de song *'It's Alright, Ma (I'm Only Bleeding)*. Wat mij betreft typeert Bob Dylan met die regel zijn hele werk. Want hij is zijn hele carrière al bezig om zich te vernieuwen. Om de zoveel jaar gooit hij het roer om, zijn fans in verwarring of boosheid achter zich latend, om zelf op zoek te gaan naar nieuwe gebieden.

Ook zijn religieus taalgebruik is in de loop der tijd veranderd. Iemand (Bert Cartwright) onderscheidde zelf vijf fases. Een ander (Michael J. Gilmour) voegde daar nog eens twee aan toe. Ik ga ze niet allemaal opnoemen. Maar ze komen hier op neer: ziet Dylan de Bijbel aanvankelijk als een grabbelton van fragmenten die hij gebruikt voor zijn eigen verhaal, op een zeker moment bekeert hij zich, omarmt een fundamentalistisch geloof, en getuigt op directe wijze met Bijbelse taal van zijn nieuwe geloof. Maar gaandeweg worden de verwijzingen weer minder direct, maar wel mystieker. Om op den duur ook apocalyptischer te worden (*'If the Bible is right, the world will explode'*), maar soms ook humoristischer.

De Bijbel is voor hem een magazijn van beelden die hij inzet en gebruikt in andere contexten. Maakt hem dat tot gelovige? Hij was het ooit wel, maar is hij het nog? Zelf zei Dylan er ooit het volgende van: *'Ik vind religiositeit en filosofie in muziek. Ik vind het nergens anders. Ik verbind me niet met rabbi's, dominees, evangelisten. Ik heb meer van liedjes geleerd dan van zulke dingen. De liedjes zijn mijn woordenboek. Ik geloof de liedjes.'* De taal die Dylan gebruikt heeft hij grotendeels opgedaan aan de Amerikaanse muziekcultuur, en die is nu eenmaal doortrokken van religie en het Bijbels vocabulaire.

Het is duidelijk: van georganiseerde religie heeft Dylan zich ook al weer sinds lang afgekeerd. En toch: de religieuze en Bijbelse taal die hij gebruikt is meer dan een versiering om materiaal om er iets anders mee uit te drukken. Tijdens een

interview uit 2004 werd hem gevraagd waarom hij nog steeds zo onvermoeibaar toert. 'Het is een afspraak,' zei hij toen. 'Met wie?' wilde de interviewer weten. Dylan antwoordde: '*With the Chief Commander, in this earth and in a world we can't see*' – 'Met de opperbevelhebber van deze aarde en in een wereld die we niet kunnen zien.'

Bob Dylan (2): Rusteloze pelgrim

Bob Dylan is een artiest die soms zijn best lijkt te doen zich te ontdoen van zijn fans. Werd hij eerst beroemd als zanger van folkmuziek en protestsongs, na een aantal jaren begon dat korset hem te knellen en brak hij eruit los: hij ruilde de akoestische gitaar en de folkmuziek in en ging elektrisch spelen en koos voor de rock. De zanger van het protestlied wekte daarmee zelf een storm van protest. 'Judas!' riep een fan in Engeland toen Dylan daar speelde met 'The Band' – een beroemd geworden moment. Toen hij met zijn nieuwe wending weer een schare fans had verworven, en een aantal beroemd geworden albums had opgenomen, wendde *His Bobness* opnieuw de steven en nam een countryalbum op. Met als gast Johnny Cash. Nou, toen kon hij voor mij niet meer stuk, dat begrijp je.

Dylan vond dus telkens opnieuw zichzelf uit. Een grote wending was die een tiental jaren later. Bob bekeerde zich tot het christendom en nog wel tot een fundamentalistische variant. Het leverde opnieuw minstens één mooie cd op ('*Slow Train Coming*'), maar ook tenenkrommende optredens waar Dylan hel en verdoemenis predikend de zwaarste predikant naar de kroon stak. Maar toen hij door zij medechristenen al teveel geclaimd werd, kreeg hij gaandeweg een afkeer van georganiseerde religie.

Gaandeweg verdween de directe religieuze taal om plaats te maken voor meer mystieke teksten. Zelf vind ik Dylan daar, religieus gezien, op zijn best. Het is alsof de religieuze of Bijbelse taal daar meer geïntegreerd is geraakt op de diepste niveaus van zijn ziel. Zijn album '*Modern Times*' uit 2006 vind ik daar het beste voorbeeld van. Je moet een Bijbelkenner zijn om de Bijbelse echo's te horen, maar hij strooit er werkelijk mee.

Inmiddels zijn we weer jaren verder en heeft Dylan een viertal cd's gemaakt met muziek van Frank Sinatra. Daar is weinig religieuze taal te vinden. Wat nog maar eens bewijst dat hij ongrijpbaar is.

Ondertussen toert hij onvermoeibaar door. Een *Never Ending Tour*. Ik meldde al wat hij er zelf van zei: 'Het is een afspraak met de opperbevelhebber op deze aarde en in de onzichtbare wereld.' Op internet zijn er dan altijd weer idioten te vinden die weten te melden dat Dylan een pact heeft gesloten met de duivel. Maar ik houd het op een onderonsje tussen Dylan en de Eeuwige.

Kan ik hem daarmee claimen voor de kerk? Nee, hoor. Een film over zijn leven heet 'I'm Not There'. Als je Dylan ergens denkt te kunnen lokaliseren, is hij alweer weg. 'Ik Ben daar niet'. Eeuwige pelgrim, zich steeds verder ontwikkelend, altijd op weg, een spoor van religieuze taal achterlatend. En dat alles, wat mij betreft, het best vervat in het lied 'Ain't Talkin'', een lied van de al genoemde cd 'Modern Times' – veel te lang om hier te laten horen, maar dat is, zeg maar, het huiswerk dat ik jullie meegeef. Luister er eens naar.

Nu gaan we luisteren naar een van de mooiste gospels. En voor wie niet in de Bijbel thuis is: bijbellezers horen in de vierde regel meteen de verwijzing naar Matteüs 10, 29: '*Worden niet twee musjes voor een penninkje verkocht? En niet een van die zal op de aarde vallen buiten uw Vader om*'.